

homo nescit negligentia sua, quod scire debuisset. Ad quintum diff. ant. Deficit, ut peccata naturali lege ac lumini rationis repugnantia, & ut conlectaria orig. peccati, de quibus Ps. 50. agit: In peccatis concepit me mater mea, conc. ut peccata proprie dicta, qua immutari valeant ad culpam, neg. Hieronymus autem adversus Pelag. ostendit, plura peccata a nobis per ignorantiam committi: ideoque hoc malum esse nobis insitum per peccatum originale; nec vitari posse peccatum sine gratia Christi. Frustra adversarii de sola ignorantia invincibili, aut juris naturae Hieronymum interpretantur, eamque per Hieron. non excusare peccato: plura enim assert exempla ex scripturis juris positivi vel facti, ut illud Exod. 21. ubi multatur ex i*io*, qui aliquem per ignorantiam occiderit, & alia plurima exempla juris positivi, vel facti, in quibus ignorantia per adversarios excusat a culpa.

CAPUT VI.

De Regulis ad dignoscendum quando ignorantia, vel delectatio culpabilis, aut excusabilis sit.

Ignorantia triplex esse potest, nempe per rerum ad salutem non spectantium, vel utilium, vel praescriptarum.

Regula I. Cum Christus mortuus non sit, ut simus Philosophi, naturalium disciplinarum ignorantia, sive voluntaria, sive involuntaria per se non est culpabilis. Debet tamen perspicaciores ingenio ad Dei gloriam literis, & scientiis vacare, quae ad illustrandas veritates christianae Religionis conferre possunt: non quod sint cuique necessaria, sed quia vittus otio torpescit, neque reponendus est in sudario acceptus denarius ad nostra praeferri religionis utilitatem.

Regula II. Ad viam salutis valde conductus scientia sacrarum literarum, ut scribit Ap. in 2. ad Tim. Ignorantia ergo scripturarum, vel doctrinae PP. aut Theol. disciplinarum non est per se in quoquoque culpanda, cum non omnes teneantur, aut possint media quaque utilia adhibere: at ecclesiastici, argue evangelici viri, quibus est non tam utilis, quam necessaria, si illam negligant addiscere scientiam, habent culpabilem ignorantiam.

Regula III. Quadam sunt sciiti necessaria, ut legis praecipua fidei mysteria, Symbolum Ap. &c., quorum ignorantia potest in triplici hominum genere reperiri. Quidam ignorantes non possunt, ut infantes, & infideles negative; & in ea lete non possunt, ut reprobos, & in his ignorantia est pena peccati. Quidam scire possunt, & non possunt, & in his ignorantia peccatum est. Quidam scire possunt, &

sunt,

lunt, & volunt quadammodo, sed negligunt, & in his ignorantia peccatum simul est, & pena peccati: peccatum ob voluntariam negligentiam, pena peccati, quia aliquatenus displaceat; adeoque minuit culpam, non tollit.

Regula IV. Ignorantia facti dupliciter contingit, vel adhibitis diligentias, nec iis inspectis, quae neque considerari poterant, nec debebant: ut dum Jacob ingressus est ad Liam, loco Rachelis; vel non adhibita diligentia, nec rebus rite respectis: ut cum Lamech pro fera hominem occidit. Prima, utpote involuntaria, non est culpabilis, est tamen secunda.

Regula V. Ignorantia invincibilis, sive juris naturae sit, sive positivi, vel innata est, vel casu superinducta. Prima est in pueris, in infidelibus negative, in dementibus &c. nec peccatum est, sed pena peccati, ex Reg. III. Superinduci autem potest adulto, vel dum vacat rei licet, ut si insanit studendo, vel morbo, ut si febri deliret, vel peccato, ut si inebrietur: In primo & secundo casu excusat a culpa, secus in tertio.

Regula VI. Inter perniciose delectationes contumelandi non sunt motus naturalis appetitus, ut famas, sitis, somnos, que inter actiones liberas computari non debent. Consequitur autem ut plurimum ad motus naturales motus aliis, quem sensivum appellant, qui secundum impulsum somnis tendit in bonum delectabile, & dicitur cupiditas, cuius comes esse potest perniciosa delectatio, nisi liberum arbitrium insurgente cupiditatis motum reprimat. Is autem, prout in homine invito configitur, est illa lex membrorum repugnans legi mentis, de qua Ap. dicitur etiam peccatum, prout est radix mali insita originali peccato, & ad peccatum alliciens. Cum autem non sit in libera potestate hunc motum experiri, nequit dici peccatum, quod est libera legis transgressio. Ubi ergo ad motum sensivum rationalis accesserit, cum id non patiatur invitus, sed libere delectatur, potest peccare dupliciter, vel enim, cum possit ilud refrinare, illi delectatione inharet suspendere consensum, & est delectatio morosa, utique mala & culpabilis, vel accedit deliberatus assensus, & regnat peccatum.

Regula VII. Delectari de re licita per se nullum peccatum est, sed curandum, ne licita delectatio in illicitam degeneret: quod saepe fit immutatis rerum circumstantiis. Sic virilis complexus licitus nuptie, viro defuncto est illicitus vidua; peccat ergo ipsa, si de praterito matrimonii actu delectationem percipiat, non secus ac sponte, si de futuro oblectaretur.

Regula VIII. Cum rebus creatis utendum sit, fruendum Cc 2 Deo,

Deo, delectatio creaturarum ob finem præstantiorem inculpabilis est. Contra si delectatio creaturarum sit ultimus finis. Ideo culpa non vacat ipse actus conjugii, aut commissatio ob solem voluntatem, ut RR. Pontifices declararunt.

DISSERTATIO III.

De interiori morum regula, seu conscientia.

DE hoc argumento agemus 6. capitibus, in quibus quid, & quotuplex sit conscientia, quidve opinio probabilis, & an semper certa morum regula dicenda sit, breviter expendumus.

CAPUT I.

Quibus & quotuplex sit conscientia.

NOT. I. Conscientia, de qua nunc agimus, est eorum, quæ facimus, interius animi judicium, per quod aut redargui possit, aut probari. Est autem conscientia de operibus vel factis, vel faciendis. De primis est testimonium illud, quo justi spe eriguntur, improbi timore prostrantur, & de hac ait Ap. Rom. 9. *Testimonium mihi perhibente conscientia.* Relate ad opera facienda est intima persuasio, qua judicamus, quæ agenda sunt bona esse, vel mala & definitur. *Actus mei*, quo de his, que hic & nunc agenda sunt, *judicamus*, an omittenda sint, an exequenda. Dum ergo Scotus, Durandus, aliquæ conscientiam habitum vocant, accipiunt illam pro facultate mentis humanae, ejusque affectione, non tamē conscientiam illam dicimus, per quam in operando dirigimur: aut firma sit hac directio, aut anceps, aut dubia, aut æqua, aut fallax, & perversa.

Not. II. Juxta varias judicij nostri conditiones conscientiam a Theologis dividit. Ut enim aliud verum, aut falsum est, ita conscientia alia recta est, alia erronea: prima est, quæ veritati, aut æquitati est conformis, quæque aut bonum faciendum, aut malum fugiendum proponit, puta eleemosynam pauperi, ergandam, fortunæ odio habendum. Secunda est, quæ veritati, aut æquitati opponitur: quæque aut faciendum proponit, quod malum est, puta inimicum occidere, aut fugiendum, quod bonum, puta parentes non colere &c. Sunt autem rectæ conscientiaz judicanda certi canopes. Quorum primus est ipsa naturæ lex; quæ saltem universalia ignorati non sisit: & a qua, si opus discordet, turpe est. In iis vero, quæ obvia non

non sunt, divina auctoritas est regula morum, recteque conscientiaz. Cujus auctoritatis septem sunt præcipua argumenta, nempe Scriptura, Concilia Ecumenica, Traditiones, Ecclesiæ consuetudo, Iusta Rom. Pont., SS. PP. concordia, & Theologorum consensio. Quibus, si conscientia repugnet, pravam illam, erroreamque astimamus.

Not. III. Sæpe tamen contingit, & pluribus de causis, animorum labefacturi judicium. Unde plures etiam conscientie erroneæ genera emanant. Vel enim animus præoccupatus judicat vitio contaminatum, quod culpa caret, & est conscientia scrupulosa: vel leve esse putat, quod grave est, & est conscientia laxa: vel grave putat, quod leve est, & est conscientia Pharisæica: hi enim vitio dabunt disciplis Christi, quod spicas vellerent, manus non lavarent &c. Vel denique ablique illa pietate atrocissima quæque approbat facinora, & dicitur a Merbevio cauterata: obsecratam dicere potes, & ex crassa ignorantia profectam; quæ cum vincibilis, & invincibilis esse possit, erit etiam conscientia erronea alia vincibilis, quæ culpa non vacat, alia invincibilis.

Not. IV. Conscientiam, spectato judicij motivo, aliam esse certam & evidenter, qualis habet, qui Deum colit &c., alia est certa tantum moraliter; talis est conscientia hominis illiterati, qui edocitus a probis & moratis viris, nec pulsatus contraria mentis persuasione, aut auctoritate facit, quod facendum censer. Dubia conscientia est, dum quis pari rationum momento libratus assensum cohibet. Est autem dubium aliud juris, aliud facti, ut supra dictum est. Si vero motivum dubitandi leve est, dicitur vel conscientia scrupulosa, si quod leve est, grave putet. Si vere leve patet, quod est grave, lata conscientia est, ut supra diximus. Probabilis conscientia est, quæ gravi quidem momento inititur, & ducitur auctoritate non spernenda, aut aliqua ratione, sed quæ partis oppositæ formidinem non excludit. Improbabilis conscientia est, quæ nullo satis solido fundamento inititur.

Not. V. Conveniunt Theologi, morem gerendum Conscientiaz rectæ moraliter certæ, & etiam erroneæ cum ignorantia conjunctæ. Quisquis enim agit cum conscientia anticipi, ac dubia, imprudenter agit, & peccat. Ad conscientiam itaque probabilem tota controversia restringitur, de qua in sequentibus.